

Gledé na vse to deželni odbor ne more drugače kakor predlagati postavo za posilno razdelitev sopsašnikov. Odbor tedaj, ko se bode ravno kmalu obhajala stoletnica prve enake postave od 5. novembra 1768. l. priporoča potrditev nove postave in dodaja pregled vseh dosedanjih razdelitev zadevajajočih postav:

S patentom od 5. novembra 1768. leta je bilo ukazano, da se morajo razdeliti po vseh českih in notranjskih deželah sopsašniki, naj jih posedvajo in uživajo podložniki sami ali z grajščinami vred. Zapovedano je, da se imajo razdeliti v enem letu in da se imajo razdeljeni sopsašniki pod kaznijo ali zgubo partov spremeniti v dveh letih potem v njive ali travnike, ter obeta se 10letno oproščenje višega davka.

Z ukazom od 26. maja 1769. leta se je izreklo, da razdeljeni sopsašniki imajo biti prosti 30 let desetine, in da imajo novi parti pripisati se starim posestvom ko neločljivi oddelki.

Z ukazom od 24. marca 1770. leta in od 23. avgusta 1770 se stavijo podlage, po kateri se imajo izpeljati razdelitve.

Z ukazom od 4. januarja 1780. leta se je sopet postavil brišt ali obrok razdelitve do konca aprila 1780. leta, sicer bi se imel izpeljati od kresij na stroške grajščin.

Z ukazom od 14. marca 1771. leta so sopet bile postavljene podlage razdelitvi.

S patentom od 14. aprila 1784. leta je ponovljena sopet obljuba oproščenja desetine za 30 let.

Z dvornim ukazom od 8. junija 1785. leta je zopet ukazano, da se ima izvršiti razdelitev in poboljšanje sopsašnikov v enem letu.

Z dvornim dekretom od 14. oktobra 1808. leta in z dvornim dekretom od 26. decembra 1811. leta se je pa odstopilo od silstva razdelitve, in se je le ukazalo, da naj se ljudstvo, kar je moč s podukom nagiblje.

Z občinsko postavo od 17. marca 1849. leta (§. 72, 73 in 74) je bilo zapovedano občinam, da imajo svoje lastnine tako oskrbovati, da kolikor mogoče dohodkov dadó, stavila pa se je prodaja občinske lastnine pod dovolitev deželnega zbora.

Po novi občinski postavi od 17. februarja 1866. leta (§. 62.) je zopet privoljenja za razdelitev občinske lastnine pri deželnem zboru iskati.

Po tem spregledu postav znalo bi se morebiti ugovarjati, da ni treba postav za posilno razdelitev sopsašnikov, ker novejša postave ne veljajo, temveč prve postave tekočega stoletja zavirajo. Ali ta ugovor ne velja.

Postavi od leta 1808. in 1811. leta niste nasprotne razdelitvi, in ukaz spreminjate v poduk, s kterima se pa zaželeni namen, kakor se vidi, ni dosegel. Občinske postave pa le zadevajo lastnino občinsko, ne pa lastnine sosesk ali srenj.

Ko bi pa občinske postave zabranjevale razdelitev srenjskih sopsašnikov, bile bi škodljive in morale bi se odstraniti.“ (Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

* Nasvet, kako zelje gosenic obraniti. — Tukaj pod Ptujem na širokem polji si kmetje daleč od domačih vrtov in host zelnike napravljajo, in vsi ti imajo na svojem polji med drugimi raznimi setvami letos prav lepo zelje. Onim posestnikom, kteri imajo blizu kake hoste, v kteri rastejo cvetoča drevesa ali sicer cvetlice, nasajeno zelje, so ga gosenice že nekoliko poškodovale; vendar ga še bo za domačo potrebo dovolj. Tistim posestnikom pa, kteri med cvetočimi

sadunosnimi drevesi, ali po vrtu in blizu hramov in luž zelnike imajo, so gosenice zelnike popolnoma pokončale, akoravno so jih hodili vsaki dan pobirat. — Ta skušnja nas tedaj uči, naj, ako je mogoče, se zeljne sajenke, to je, flance, sadijo na zelnik, ki je daleč od hramov, vrtov, sadnih dreves in host med drugimi setvami, kamor metulji le poredkoma prifrfrajo.

* Da gosenice repe ne pokončajo, ker, kakor se kaže, še metulji zmirom okoli nje letajo, opomnim častite bralce 1856. leta; tisto leto so gosenice nad repo planile in jo sčistega pohrustale na njivah, gori pri zelju omenjenih. Vsi po „Novicah“ razglašeni pripomočki so malo kaj ali nič opravili. Toraj našim gospodarjem po skušnji odobren pripomoček naznanjam. Takrat, to je, 1856. l. je neki posestnik imel 12 slogov repe blizu svojih hramov in vrtov; povsod so se je bile gosenice grozno lotile. Ta pridni mož je v začetku, ko so „Novice“ nasvetovale, popela in solitarja po repi trosil, jo je s solno vodo in s katranom škropil, al vse to bilo je zastoj. Slednjič pa si omisli vso repo na njivi z domačo družino poteptati z gosencami vred, in — to je pomagalo. Repni koren je zdrav ostal, je pognal iznova novo zel po tem, ko gosenc ni bilo več na njivi, in je pridelal v jeseni obilo prav debele repe. Kdor ne verjame, ako bo treba, naj poskusi sam; zdaj še ni prepozno.

Davorin Roboskrivec.

Zdravniška skušnja.

* Pomoč, ako se človeku voda zapre. — Vsak dan vidite, dragi bralci, poleti in v jeseni okoli hiše, na dvorišči, po vrtih, po trati, okoli plotov, in tudi tu in tam na travnikih travo, čije listje je podobno topolovemu perju; ta trava raste na kupe meseca avgusta in septembra, ima belo-rdečkast cvet, nobena živad je ne je; imenujejo jo nekteri divjo topolko, nekteri pa divjo slez (populus repens, wilde Pappel). Naberite to travo pri vsaki hiši, kolikor je največ morete, in jo v senci posušite, da se more pozimi ali spomladi, ako bi taka bolezen koga zadela, rabiti. Rabi se pa tako: Napolni te divje topolke en lonec (pisker), ki drži najmanj tri bokale; skuhaj jo močno na vodi, in prav zavreto jo z loncem vred postavi v sedelo (Leibstuhl); nad lonec naj se bolnik vsede tako, da soparica spolovine in spodnji del trebuha ogreva; okoli krila gornega trebuha in hrbta se mora pa bolnik dobro zodejo zakriti. Tako stori trikrat na dan v jutro, opoldan in zvečer, in drugi dan zvečer se bo že zdravilna moč pokazala. To potrjujejo še žive in ozdravljene osebe 65, 72 in 83 let stare.

Davorin Roboskrivec.

Národne stvari.

Postava o ravnopravnosti slovenskega jezika v šolah in uradnih.

V imenu deželnega odbora je 3. dan tega meseca v kranjskem deželnem zboru dr. Bleiweis poročal o tej zadevi to-le:

„Slavni zbor! Po sklepu deželnega zbora 1867. leta v 5. seji 28. dne svečana je dobil deželni odbor to-le nalogo: „naj izdela in prihodnjemu deželnemu zboru predloži načrt, kako bi se v vojvodini kranjski ravnopravnost slovenskega jezika v šolah, uradnih in sodnih uresničila.““

Odveč bi bilo, ako bi se deželni odbor hotel dandanes sklicevati na mnogoletne vroče želje slovenskega národa in zastopnikov njegovih po takóšni postavi, in silno njeno potrebo dokazovati na dolgo in široko, in to zato, ker obširne njene obravnave dveh deželnih zborov so zapisane v stenografičnih listih našega zbora.

Tù je bilo dokazano, da ljudska šola nikakor ni ljudska šola več, ako se mladina ne podučuje v jeziku, ki ga ljudstvo govori, — in dokazano je bilo dalje, da tudi v srednjih šolah se mladina naša mora v narodovem jeziku, a ne v slovniči sami, popolnoma in tako izuriti, da — stopivši iz teh šol — more zadostovati zahtevam národa svojega, bodi-si da si izbere poklic uradnika, duhovnika, odvetnika, učenika, zdravnika itd.

Kjer tedaj naravno pravo národovo od ene strani, od druge pa djanska potreba vsakdanjega življenja tako jasno govori, ondi ni več treba obširnih razlogov, da se národu dá, kar národu gré. —

Da pa pričujoči načrt o zadevah šolskih zahteva za zdaj le to, da se v tako imenovanih srednjih šolah vsaj polovica nauk razlaga v slovenskem jeziku, temu je vzrok to, da odbor ni hotel prestopati mejá, ktere so si zagovorniki národnih pravic po natančnem prevdarku naših razmér postavili v prejšnjih sesijah deželnega zbora in kterih se je držal tudi tisti po deželnem zboru izvoljeni odbor, ki je v seji 12. svečana 1866. leta poročal o učenem jeziku za ljudske in srednje šole. Veljavo prislovice naše: „kolikor jezikov znaš, za toliko ljudi veljaš“ po vsej vrednosti svoji spoznavaje, niso zagovorniki ravnopravnosti slovenskega jezika nikdar preganjali nemškega jezika popolnoma iz naših šol, marveč mu na pravem mestu vsegdar odločevali toliko prostora, da se ga tista mladina, ktera šolstva svojega ne končá z ljudsko šolo, zdatno naučí, a da ta prostor vendar ni tolikošen, da bi škodo trpel deželni jezik.

In tega vodila se drži tudi deželni odbor, trdno pričakovaje, da mu pritrdi vsak, kdor se drži človečanskega pravila: „česar sebi ne želiš, ne delaj bližnjemu“, in vsak, kdor vé, da nikjer na svetu kultura ni vezana, na jezik, ampak le na znanstva in vednosti, ki si jih pa človek pridobiti more v vsakoršnem jeziku.

Kar se pa tiče rabe slovenskega jezika v javnih uradnijah, obsega ta načrt ono okrožje uradniških opravil, kadar gospóske, bodi-si z besedo, bodi-si s pismom, stopajo v dotiko z ljudstvom. Vzeto je v načrt vse to, kar je že dozdej po različnih vladinih ukazih gosposkam zapovedano, a je, žalibog, zapoved le na papirji ostala! Temu pa more v ustavni državi enkrat konec biti, da je narod naš v uradnijah, ktere vendar tudi on zdržuje, mučenec nemščine, ki je ne razume. Za nespametno (absurdum) bi pač ves svet spoznal, ako bi se národu v nemških okrajinah Avstrije slovanski dopisi, slovanski odloki itd. podajali, — in vendar se slovenskemu národu na Kranjskem o tem še dandanes z malimi izjemami tako godí, kakor da bi krivica bila pravica! Zadnji čas je, da narod naš v tem obziru neha biti tujec na domači zemlji. — To bodi slavnemu zboru dokaz, da to, kar se v pričujočem načrtu zarad narodne ravnopravnosti zahteva, je le postulat pravice, in da vse, kar se zahteva v postavi šolski in v postavi za uradnije, se opira na žive potrebe vsakdanjega življenja národa slovenskega, kteremu se je sicer odvzela tlaka in desetina, a ne še odvil jarm germanizma.

Da pa se uradnikom cesarskim, advokatom in notarjem olajša raba slovenskega jezika v njihovih javnih opravilih, treba je, da se ravnopravnost jeziku našemu

odpre tudi v viša učilišča. V ta namen bile so pri c. kr. ministerstvu dunajskem 1848. leta razprave za napravo vseučilišča Slovincem v Ljubljani, v kterem bi se dotični nauki razkladali v slovenskem jeziku.

Na stran pustivši za zdaj vseučiliščino vprašanje povdarja deželni odbor, gledé na potrebo popolne izurjenosti uradnikov, odvetnikov in notarjev v slovenskem jeziku, vendar že zdaj živo in neobhodno potrebo, da se vsaj en oddelek vseučiliščin ustanovi v Ljubljani, in v ta namen svetuje slavnemu deželnemu zboru, da se obrne do visoke vlade s prošnjo, da se napravi akademija za pravoznanstvo, ktera se je v Ljubljani po ukazu c. kr. ministerstva za nauk od 5. oktobra 1848. leta, št. 6230, že 1849. leta začejala z napravo dveh učilnic pravoslovnih, namreč avstrijskega državljanskega in pa kriminalnega prava, pa je prestala zopet, ko je v Avstriji zginila ustava.

Po vsem tem tedaj deželni odbor predlaga:

Naj sklene slavni deželni zbor:

1) načrtu postave, po kteri se uresniči ravnopravnost slovenskega jezika v javnih šolah in uradnijah kranjskih, se pritrjuje;

2) naprava pravoslovne akademije se za neobhodno potrebo spoznava in gledé na to potrebo prosi se visoka c. kr. vlada, da po ustavni poti skrbi za to, da se v Ljubljani napravi akademija za pravoznanstvo s slovenskim učnim jezikom.“

Načrt postave se glasi tako-le:

I. Zastran šol.

A. Zastran ljudskih šol.

§. 1. Po vseh ljudskih šolah na Kranjskem je slovenski jezik učni jezik, samo v nemških občinah na Kočevskem bodi učni jezik nemški.

§. 2. V 3. in 4. razredu glavnih šol je nemški, na glavni šoli kočevskega mesta pa slovenski jezik učni predmet.

B. Zastran šole za učiteljske pripravnike.

§. 3. V šoli za učiteljske pripravnike je učni jezik slovenski.

C. Zastran srednjih šol.

§. 4. Po gimnazijah in v realki naj se podučuje že precej zdaj vsaj polovica učnih predmetov v slovenskem jeziku.

§. 5. Določba prejšnjega paragrafa (§. 4.) kolikor še ni že zdaj v djanji, naj se izvršuje tako, da se v bližnjem šolskem letu prvi razred, in s tem napredujoč v prihodnjih letih viši razredi po tem načinu uravnajo.

D. Zastran obrtniških šol.

§. 6. V obrtniški šoli, ki je v zvezi z realko ali v oni, ki se vprihodnje ustanovi, je učni jezik slovenski.

II. Zastran javnih uradov.

§. 7. Slovenski jezik naj vsem javnim gosposkam in uradom rabi tako-le:

- Slovenske vloge naj se vselej rešujejo v slovenskem jeziku;
- zaslišbe in obravnave s slovenskimi ljudmi naj se opravljajo v slovenskem jeziku; v tem jeziku naj se pišejo vsi dotični protokoli, in izdajó dotične rešitve;
- vsi ukazi, vabila, razglasi in naznanila slovenskim ljudem naj bodo v slovenskem jeziku.

§. 8. Določbe prejšnjega paragrafa (§. 7.) naj veljajo za vse uradnije, posebno za vse politične, davkovske in sodnje reči v civilnem kakor v kazenskem postopu.

§. 9. Ministrom, kterih se dotiče, nalaga se izvršba te postave.